

нійший чоловік не держав домашньої худоби ані звірят домашніх. В часах же новітньої кам'яної культури він уже мав домашню худобу і міг годувати ся мясом і молоком від свого стада. Ще скоріше одомашнив собаку, свого сторожа і вірного приятеля. Навчив ся робити посуду з глини і випалювати її на огні; робив її з руки, без гончарського круга, а проте з часом став виробляти гарні миски й горнята та мережати везерунками. Став робити кращі житла для себе, викопуючи влоговини в землі і надбудовуючи з боків та покриваючи зверху, і так поволі доробив ся досить можливої хатини з дерева чи хворосту, вимашченої глиною. Почав господарити коло землі, сіяти зерно і розтираючи на жорнах пекти хліб або варити кашу.

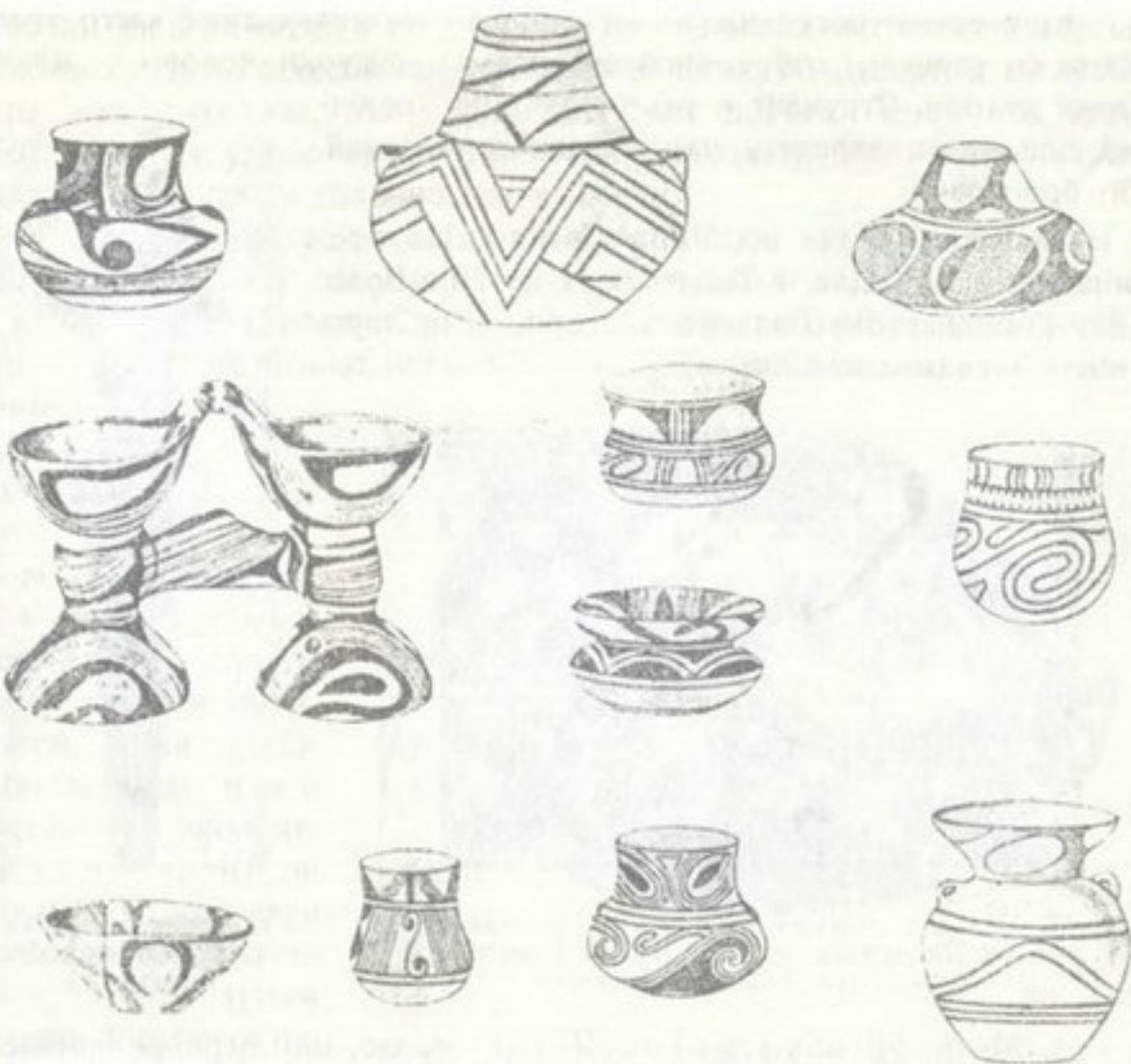

14. Камінна сокіра з недокінченою дірою, з Овруччини (там же).

Ся новітня кам'яна культура не тягла ся так довго як старша, але слідами її повна майже вся земля наша. Видно, що намножило ся вже людей, тай сліди їх життя стали замітніші, легко їх пізнати, не то що якусь давнішу крем'янку, що й не зміркуеш, чи її рука людська обробила, чи вона сама так одкололась. З сих часів майже скрізь знаходить ся ріжний струмент, посуда глиняна, могили людські, а місцями сліди великих осель: хати, робітні, де виробляв ся всякий струмент, або городища, де ховали ся тодішні люди в небезпечну хвилю; такі городища бувають досить великі—значить і людей коло них жило багато. Покійників своїх ховали часом в камінних скринях зложених з плит, часом в ямах, насипаючи над ними високі могили; иноді закопували цілий труп, иноді палили його на огні і потім попел і недогарки складали в глиняний горщик і закопували; при небіжчику клали часом дещо з його річей і ріжну страву в горнятках.

15. Так званий „точок“—останки глиняної хатини-мазанки з ріжною посудою (так званої передмікенської доби), з околиць Трипілля.

16. Різна посуда мальована з глиняних мазанок (т. зв. передмікенських) з находок галицьких, подністрианських.

Иноді покійника, ховаючи, посипали червоним порошком (охрою), і той порошок осідав потім на кістках, як тіло згнило; такі могили з червоними, пофарбованими кістками йдуть через усі степи наші, від Кубани до Бесарабії.

Особливо цікаве жите з'являється в нашім краю при самім кінці неолітичної культури, коли в наші сторони починають заходити з полудневих країв перші металічні, мідяні вироби. Люде жили в хатках деревляних або плетених з хворосту і вимашчених глиною (див. мал. 15), а дуже любувалися в глиняній посудині всяких дивних форм, розмальованій пишними везерунками, червоними, білими, рудими, різно-кольоровими. Аж дивно й неймовірно бачити таку гарну посудину в часах таких давніх, коли люде, як то кажуть, ще тільки з дикого життя виходили. Але се жите вже далеко відійшло від дикого.

Крім всякої посудини в сих глиняних мазанках дуже часто трапляють ся глиняні, добре випалені ляльки—фігурки чоловіків, жінок, різної худоби. Струмент в сих оселях ще кремінний, але зрідка залетить часом і якийсь мідяний, або бронзовий.

Такі оселі йдуть від Дніпра, з під Київа через Київщину на Поділе, в Галиччину і далі на Волощину (Молдаву) і в Балканські сторони; їх звать в науці передмікенськими.

17. Черепок глиняної посудини з малюнком собаки, з галицьких нахідок (Більче Золоте) в музеї Наук. Тов. ім. Шевченка.

18. Глиняна фігурка людської подоби (звідти ж).

5. Мідь, бронза і залізо. Я вже згадав, що першим металем, яким стали користувати ся люде була мідь, бо її найлекше з руди витопити. Але чиста мідь дуже м'яка і мало здатна на роботу. Люде помітили, що як до неї додати цини (приблизно одну частину цини на дев'ять частей міді), то виходить далеко твердша штука, з якої можна зробити всякий струмент. Така мішанина міді з циною зветь ся бронза¹⁾. В де-которих сторонах її уживали на всяке знаряде, зброю, струмент дуже довго, з яких тисячу літ, доки не знали заліза.

В Європі мідь, а потім бронзу стали уживати більше меньше за дві тисячі літ до Христа. Тисячу літ пізнійше стало входити в уживанне залізо. Золото стало звісне значно ранійше від заліза, сребро пізнійше.

В наші сторони мідь і бронза приходили з полудня, з дунайських країв і з чорноморського побережа; в наших краях не видно, щоб до-

¹⁾ Циною по нашому зветь ся те що, по російськи олово, а оловом у всіх словянських народів зветь ся те, що по російськи зветь ся свинець.